

was daarover in dat gezelschap toch een ferme discussie ontstaan. Niettemin, wij zijn het met de gemaakte opmerkingen in de begroting op dit punt eens, al moet die wijzer niet te veel naar de andere kant doorslaan. Wij hebben daarover een jaar geleden naar aanleiding van de Kaderwet volwasseneneducatie in dit huis gediscussieerd. Met name daar dient de overheid te waken voor juiste verhoudingen in het onderwijs. De minister heeft toen bij de beantwoording ook duidelijk gemaakt, dat hij daar volop oog voor had.

Ten slotte – daarmee kom ik aan het eind van mijn bijdrage aan deze begrotingsbehandeling – wordt de spreiding van de voorzieningen en de vrijheidsbepalingen conform artikel 23 van de Grondwet tot de kerntaken gerekend. Op dit moment is daarbij actueel de bestuursvorm van het openbaar onderwijs. Bijna alle partijen hebben daar nu hun zegje over gedaan. Mijn partijgenoot Nuis heeft aan de overzijde een initiatief-wetsvoorstel ingediend...

Staatssecretaris **Wallage**: De heer Nuis heeft een ontwerp van wet ter advisering naar allerlei instanties toegezonden.

De heer **Schuyer** (D66): Dat is waar. Het is nog niet ingediend. Dat ontwerp zou het echter mogelijk maken om de openbare school, met behoud van de principes van het openbaar onderwijs, zoals de algemene toegankelijkheid, de algemene benoembaarheid, de levensbeschouwelijke pluriformiteit en de democratische controle, een privaatrechtelijke bestuursvorm te geven. Daarmee zou de overheid eindelijk in een gelijkwaardige positie tegenover het gehele onderwijs komen te staan. Vanaf de oprichting van D66 is een dergelijke opzet uitgangspunt van denken geweest. Het is in studies en artikelen toegelicht. Er wordt van verwacht, dat de participatie van de direct betrokkenen op die wijze wordt bevorderd, hetgeen ook de kwaliteit ten goede kan komen. Kort geleden is op basis van een breed opgezette studie door mevrouw Hofman in haar te Groningen verdedigd proefschrift onderstreept, dat er inderdaad kwaliteitsverschillen zijn tussen openbaar en bijzonder onderwijs, mits dat bijzonder onderwijs niet al te groot-

schalig wordt bestuurd. Daar de zorg om de kwaliteit deze bewindslieden zo ter harte gaat, ligt hier dus een mooie gelegenheid om zonder financiële gevolgen een daad te stellen, namelijk het geven van hartelijke steun aan dit initiatief en niet te grootschalig te denken in de nota over de bestuurlijke verhoudingen in primair en voortgezet onderwijs. Dat hoeft samenwerking tussen besturen, bijvoorbeeld op het gebied van de administratieve processen, niet uit te sluiten. De slotvraag die wij de bewindslieden dan ook willen stellen, heeft te maken met het onderzoek van mevrouw Hofman. In hoeverre bestaat de bereidheid om in de uitgangspunten ten aanzien van de bestuurlijke verhoudingen rekening te houden met de bevindingen van mevrouw Hofman wat betreft de schaalgrootte van de besturen in het onderwijs? Wij wachten het antwoord op onze vragen met belangstelling af.

De heer **Braks** (CDA): Mijnheer de voorzitter! Het is vandaag een bijzondere dag. Vanmiddag gedenkt de Landbouwuniversiteit op haar Dies Natalis dat zij 75 jaar geleden de academische status verwierf. Proficiat!

Het is ook voor mij een bijzondere dag, omdat ik als afgevaardigde voor het eerst het woord voer in deze Kamer. Eerder mocht ik hier spreken om als lid van de regering gedurende bijna tien jaar de begroting en het beleid op het gebied van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij te verdedigen. Vandaag zijn Onderwijs en Wetenschappen aan de orde. Voor mij wat minder vreemd dan het lijkt. Niet omdat ik in de nadagen van het kabinet-Lubbers II een korte periode tevens minister van Onderwijs en Wetenschappen was en deze portefeuille nog overdroeg aan de huidige bewindslieden. Neen, het beleidsterrein is minder vreemd, omdat de minister van Landbouw in Nederland directe medeverantwoordelijkheid draagt voor belangrijke onderdelen van het onderwijs- en wetenschapsbeleid. Sinds 1876 zijn onderwijs, onderzoek en voorlichting immers instrumenteel de hoekstenen van het Nederlandse landbouwbeleid. Volgens velen – ik deel die opvatting – is dat de belangrijkste oorzaak van

de marktleiderspositie en het internationale gezag dat de Nederlandse landbouw en voedingsmiddelenindustrie verworven heeft.

Mijnheer de voorzitter! Als mijn verhaal vandaag wat groen lijkt, dan komt dat vooral omdat ik een aantal onderdelen van de begroting van Onderwijs en Wetenschappen wil behandelen die ook vanuit de optiek van het landbouwonderwijs en -onderzoek van grote betekenis zijn. Dat betreft het beroepsonderwijs, het hoger beroepsonderwijs en het wetenschappelijk onderwijs. Maar het betreft ook de internationalisering en het wetenschappelijk onderzoek.

Het is thans algemeen aanvaard dat het onderwijs tot de leeftijd van vijftien à zestien jaar een algemeen vormend karakter moet dragen. Het is een soort basisvorming die nodig is voor elke burger om zich voor te bereiden op de maatschappij. Daarom wordt het ook vrijwel overal verplicht gesteld. In de memorie van toelichting worden daarover goede dingen gezegd. Na de leeftijd van zestien jaar moet onderwijs ons inziens echter vooral gericht zijn op de latere beroepsuitoefening. Het beroepsonderwijs en hoger onderwijs kunnen dan ook niet alleen afgeleid worden uit algemene pedagogische en maatschappelijke doelstellingen, maar dienen tevens een afgeleide te zijn van de behoeften van de arbeidsmarkt.

In de memorie van toelichting wordt dat ook zo uitgedrukt. Maar eigenlijk klinkt dat nog wat te passief. Naar onze mening moet beroepsonderwijs een afgeleide zijn van de behoeften van de arbeidsmarkt. Voor wat meer statische beroepen als vioolbouwer of goudsmid is de relatie nogal duidelijk. Daar wordt een ambacht overgedragen. Voor sectoren echter die in de hitte staan van de internationale concurrentie moet innovatie voorop staan. Onderwijs moet in zulke gevallen anticiperen op komende ontwikkelingen door jonge mensen "potenties" en "flexibiliteit" bij te brengen. Maar onderwijs kan binnen zo'n sector ook weer niet op zichzelf staan; het dient gekoppeld te zijn aan onderzoek, aan technologische ontwikkelingen en aan het sectorbeleid.

Mijnheer de voorzitter! Het is terecht dat de bewindslieden in de

memorie van toelichting beginnen met de opmerking dat onderwijs investeren is in mensen. "Zo ooit", zo wordt gesteld, "dan is dit de tijd om onderwijs niet in de eerste plaats te zien als consumptie, maar als een maatschappelijke investering". Met deze uitspraak kan mijn fractie instemmen, maar er moet wel wat aan worden toegevoegd. Worden deze investeringen wel zodanig gedaan dat het grootste rendement wordt behaald? Zijn er geen ondoelmatigheden in het systeem die maximale rendementen in de weg staan of minder waar voor het geld opleveren? Moeten "technische" studies, waar vraag naar is, niet bevorderd worden en "studies met een goede kans op werkloosheid" wat worden afgeremd?

Beroepsonderwijs werd tot de invoering van de Mammoetwet in Nederland geheel divers geregeld. Delen van het beroepsonderwijs werden gegeven in bedrijfsscholen, andere delen in inservice-opleidingen, zoals voor verpleegkundigen. In de memorie van toelichting wordt gesteld dat dualisering, dat wil zeggen de wisselwerking tussen leren en werk, toen vanzelfsprekend was. Ik heb zelf aanvankelijk de landbouw-winterschool bezocht; 's winters, als er weinig werk te doen viel op de boerderij, naar de winterschool en 's zomers aan het werk op de boerderij, waar de leraar op bezoek kwam als voorlichter.

Met onder andere de Mammoetwet van 1963, de Wet tweefasenstructuur in 1982 en de HBO-wet in 1986 is er veel meer uniformiteit aangebracht in de beroepsopleidingen in Nederland. Zeker, ook wij zien een aantal positieve aspecten van deze wettelijke veranderingen, maar zij leiden wel tot een zekere systeemdwang, die het geheel soms minder effectief, minder dual en vooral vaak duurder maakt dan nodig is.

Inservice-opleidingen zijn overgebracht naar het reguliere bestel, bijvoorbeeld bij de verzorgende en de verplegende beroepen. De driejarige opleiding voor HEAO'ers, waar niemand over klaagde, werd vierjarig omdat de HBO-wet dat verlangde. Die operatie bracht, met inbegrip van de studiefinanciering, zo'n 100 mln. meerkosten met zich. Ongeveer gelijktijdig is de cursusduur van de ingenieursop-

leiding in het wetenschappelijk onderwijs van ruim vijf jaar teruggebracht naar vier jaar. En daar klaagt vandaag de dag zowat iedereen over. Laatstelijk heeft de Adviesraad voor het wetenschaps- en technologiebeleid gepleit voor verlenging van de cursusduur voor ingenieurs. De meerkosten van zo'n cursusduurverlenging zouden slechts een fractie zijn van de "overbodige" meerkosten van de vierjarige HEAO. Wij realiseren ons dat de gemiddelde cursusduur op universiteiten vroeger in het algemeen wel wat lang was. Ik wil dus zeker geen pleidooi houden voor een algemene verlenging van de cursusduur, maar mij toespitsen op het probleem van de ingenieurs.

De minister opent zijn memorie van toelichting met het kopje "Onderwijs, maatwerk met het oog op morgen". De neiging tot confectie, gelijkvormigheid, is inderdaad groot in het onderwijs. De wet dwingt daar kennelijk toe. Elke onderwijsinstelling wil momenteel bij voorkeur alles aanbieden: dat trekt de meeste studenten en levert dus het meeste geld op. Profilering wordt wel beleden, maar in de praktijk weinig geëffectueerd. Wil de minister zijn visie eens geven op deze elementen van systeemdwang?

De druk om door fusie grote multisectorale onderwijsinstellingen tot stand te brengen, is groot. Dat gold enkele jaren geleden voor het HBO en geldt nu voor het MBO, dat opgeroepen wordt om samen met de volwasseneneducatie zogenaamde regionale onderwijscentra tot stand te brengen. Volwasseneneducatie moet in dit kader aan volwassenen de mogelijkheid bieden om niet alleen in de samenleving, zoals vaak wordt gezegd, maar vooral op de arbeidsmarkt te kunnen blijven functioneren. De toenemende diversiteit van arbeidsmarktkwalificaties vraagt voortdurende bijscholing. Hoe ziet de minister de mogelijkheden om daaraan, in het samenspel van MBO en volwasseneneducatie, gestalte te geven? Mijn fractie is van oordeel dat een zekere schaalvergroting zeker wel voordelen kan hebben, maar tegelijkertijd dat specialisatie, profilering en concentratie op de "core business" noodzakelijk zijn om kwalitatief goed onderwijs te blijven leveren.

Nederland heeft te veel universiteiten en hogescholen. Dat is waar,

als die ten minste alle uit zouden willen groeien tot brede instellingen voor onderwijs en onderzoek. Daarom is profilering nodig op het niveau van faculteiten en onderzoeksprogramma's. Nederland heeft nu slechts twee faculteiten die in enkelvoud voorkomen, namelijk die van de diergeneeskunde en die van de landbouwwetenschappen. De laatste vormt tevens een enkelvoudige instelling: de Landbouwniversiteit Wageningen. Opvallend is dat diergeneeskunde als enige Europese faculteit in de Verenigde Staten erkend is. Dat wil zeggen dat Nederlandse dierenartsen als enige in Europa zonder meer in de Verenigde Staten aan de slag kunnen. Daarnaast prijkte de Landbouwniversiteit als enige Nederlandse instelling aan de top van een vergelijkend onderzoek bij Europese faculteiten van het Franse blad "Libération". Hoe denkt de minister verder gaande taakverdeling en profilering van universiteiten en hogescholen te bevorderen?

Mijnheer de voorzitter! Mij spreekt het Franse systeem met "Les grandes écoles" altijd erg aan. Zij hebben gewoon een goede naam. Zij mogen voor de toelating strengere selectiecriteria hanteren dan universiteiten. Wat denkt de minister van het eventueel toepassen van zo'n systeem in Nederland?

In Nederland zijn nogal wat instrumenten voor profilering uit het onderwijs verdwenen. Tot 1986 was er een leerstoelenbeleid mogelijk omdat er, althans op de rijksuniversiteiten, sprake was van kroonbeslissingen over de leerstoelen en benoemingen van hoogleraren. In het oorspronkelijke wetsvoorstel inzake hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek behield de rijksoverheid zich het recht voor, te bepalen welke sectoren en faculteiten per onderwijsinstelling mochten worden ingesteld. In de definitieve wet is dat praktisch geheel vrijgelaten. De hogescholen en universiteiten kunnen met elke studierichting starten die men wenselijk acht. Moet dat niet leiden tot gebrekkige voorzieningen met steeds meer aanspraken op aanvullende financiering? Hoe denkt de minister te bevorderen dat hogescholen en universiteiten zich zullen profileren en specialiseren in onderwijs en onderzoek om juist nu internationaal

aan de top te komen? Want daar gaat het toch om voor een land dat mee wil tellen en mee wil doen, cultureel en economisch?

Terecht schenkt de minister aandacht aan de gevolgen van internationalisering in het Nederlandse onderwijs. Te prijzen valt zijn actieve opstelling in de samenwerking met Oost-Europa. Kennisoverdracht en uitwisseling op het gebied van onderwijs en onderzoek zijn, zo heb ik van experts begrepen, de meest doeltreffende middelen op dit moment om hulp te verlenen aan Oost-Europa. Daar waar economisch samenwerking nog vaak hortend verloopt, kunnen onderwijs en onderzoek heel effectief zijn. Dat de minister binnen de EEG prioriteit legt bij de samenwerking met Vlaanderen en Noordrijn-Westfalen, is belangrijk als het om intensieve samenwerking gaat. Per slot van rekening zijn Aken en Hasselt vanuit Zuid-Limburg per fiets bereikbaar.

Maar het gaat er natuurlijk vooral om de Nederlandse kansen in een groter Europa en in de wereld te versterken. Staatssecretaris Van Rooy beklagde er zich over, in het Capitool van 28 februari, dat het Nederlandse bedrijfsleven zich veel te sterk concentreert op de nabijgelegen landen in Europa. Daarom is het nodig dat leerlingen en studenten zich, ook wat de taal betreft, prepareren op werken in en met het verre buitenland en dat zij zich voorbereiden op de versterking van de internationale handel met, al dan niet commerciële, uitwisseling van kennis. Deze internationale ontwikkelingen bepalen in toenemende mate onze mogelijkheden. Nederland heeft natuurlijk een traditie van openheid en internationaliteit, maar kunnen wij die voorsprong behouden nu zelfs de Fransen in toenemende mate Engels gaan spreken? Is het niet wenselijk om bij de profilering van de tweede fase van HAVO en VWO, en eventueel ook MBO, twee vreemde talen verplicht te stellen, waarbij niet alleen Frans, Duits en Engels, maar ook andere talen zoals Spaans en Russisch gekozen kunnen worden? In 1912 al werd er op de tuinbouwscholen van Lisse en Aalsmeer Russisch en Zweeds gedoceerd vanwege de export van bloembollen. Met de eerder genoemde te korte ingenieursopleiding was ik al

gekomen bij een zeer zorgelijk punt voor onze samenleving. Het gaat evenwel verder en betreft ook de dalende belangstelling voor opleidingen in de techniek en de natuurwetenschappen.

Enkele jaren geleden zei de voorzitter van de Raad van advies voor het wetenschapsbeleid, prof. Van Bueren, dat Nederland een land van boeren en kooplieden is dat contre coeur aan industrie doet. De feiten lijken hem gelijk te geven. Grote delen van onze industrie staan op dit moment onder druk. Dat is een zorgelijke situatie. In het NRC Handelsblad heeft Michel Kerres onlangs in een reeks artikelen uitvoerig aandacht geschonken aan deze situatie. Slechts de voedingsmiddelenindustrie en de chemische procesindustrie kunnen de concurrentie met het buitenland goed aan. Maar industrietakken die internationaal als veelbelovend worden beschouwd, hebben in Nederland maar een wankel basis. Michel Kerres noemt micro-electronica, biotechnologie, nieuwe materialen, vliegtuigindustrie, telecommunicatie, robotica, machine-industrie, computers en software. De problemen van een stagnerende industriële ontwikkeling doen zich overigens niet alleen in Nederland voor, maar er blijken wel aanzienlijke verschillen te bestaan tussen de industrielanden onderling voor wat betreft innovatie en economische groei. In 1988 besloot de OECD om de paradox tussen technologische ontwikkeling en stagnerende economische groei nader te analyseren in het zogenaamde "Technology/Economy-Programme". Het uitvoerige rapport geeft een groot aantal aanknopingspunten voor beleid. Een opvallende en overheersende conclusie moet dan zijn, dat technologische vernieuwing en economische groei niet alleen afhangen van de traditionele factorkosten zoals loonkosten, rentestanden, wisselkoersen en schaalvoordelen, maar ook en wellicht sterker afhangen van netwerken binnen de samenleving.

In een TNO-studie uit 1990, "De economische kracht van Nederland", is een vergelijkbare analyse gemaakt, mede gebaseerd op de theorie van Porter, uiteengezet in zijn boek "The Competitive Advantage of Nations". Uit die TNO-studie blijkt dat de

concurrentiekracht van Nederland het sterkst is bij producten, opnieuw, uit de landbouw en de voedingsmiddelenindustrie. Bij onze eerste tien leidende exportproducten is alleen aardgas niet van agrarische herkomst, al komt het wel uit de grond. In de TNO-studie wordt dan ook geconcludeerd: "Als een klein land als Nederland zo sterk staat in landbouw en voeding heeft dat alles te maken met de onderzoek- en kennisinfrastructuur".

In de memorie van toelichting wordt een- en andermaal gesproken van de noodzaak om de zelfstandigheid van onderwijsinstellingen te vergroten. Zelfs wordt het begrip autonomie gebruikt. Mijn fractie ondersteunt dat beleid, maar de minister heeft naar onze mening een overtrokken vertrouwen in de perfecte marktwerking tussen een onderwijsinstelling en haar directe omgeving. Voor voortdurende vernieuwing van het onderwijs-aanbod kan een onderwijsinstelling de landelijke contacten met onderzoek, technologische centra, branche-organisaties en bedrijfstakken niet missen. Op dit netwerk berust de onderwijsvernieuwing. Daaraan kan en moet de overheid mijns inziens als bemiddelaar en regisseur goede diensten verlenen. Vooral de vakdepartementen moeten in staat worden geacht zo'n sectorbeleid te voeren.

In oktober 1992 heeft een stuurgroep onder leiding van oud-premier Biesheuvel een behartigenswaardig advies gegeven over de sturing van het beroepsonderwijs: "Schering en inslag". In dit advies wordt de waarde erkend van een samenghangend bestel voor het beroepsonderwijs (de schering) en tevens – dat is vernieuwend – de nadruk gelegd op de integratie van beroepsonderwijs in een sectorbeleid (de inslag). Ik heb begrepen dat de Tweede Kamer de regering heeft gevraagd om met een geïntegreerd standpunt te komen over dit advies. Ik ben benieuwd. Mijn fractie is van mening dat de Nederlandse economie zich niet kan veroorloven, het onderwijs buitenspel te zetten bij de vitalisering en innovatie van ons bedrijfsleven. Wij verwachten van deze minister, die econoom en ingenieur is, creatieve ideeën over de integratie van het beroepsonderwijs

en het onderzoek in het moderne sectorbeleid.

Over het wetenschappelijk onderzoek is de memorie van toelichting op de rijksbegroting summier. Het Wetenschapsbudget 1993 is evenwel even uitputtend als een handelscatalogus: voor elk wat wils, van aardwetenschappen naar godgeleerdheid, van Antarctica naar het tropenbos. Ik moet mij beperken en dat kan ik ook heel gemakkelijk, omdat het beleid en de aangekondigde beleidsvoornemens op zichzelf de instemming van mijn fractie hebben.

Hierover heb ik een paar opmerkingen, allereerst van culturele aard. De kwaliteit van een cultuur of beschaving wordt sterk bepaald door de rol die de wetenschap speelt in de meningsvorming. Dit geldt voor het publieke debat in de pers en bij de omroep, maar ook voor de wisselwerking die er behoort te zijn tussen wetenschap en onderwijs. Zonder wetenschapsbeoefening zou onze taal verarmen en de toonzetting van het nationale debat letterlijk aan redelijkheid verliezen. In culturele zin moet wetenschapsbeoefening dan ook breed zijn. Breed, maar niet noodzakelijk diep. Diepte om culturele redenen zullen wij vooral zoeken bij de Nederlandse taal, de Nederlandse cultuur en de Nederlandse geschiedenis, omdat andere landen dat minder als een prioriteit zullen zien.

Nederland verricht ongeveer 1% van het onderzoek in de wereld. Het spreekt dus vanzelf dat wij meer te halen dan te brengen hebben. Het wetenschapsbudget spreekt van circa 6500 talen op deze aarde. Natuurlijk kan het overgrote deel daarvan slechts in het buitenland worden bestudeerd, wat overigens ook geldt voor allerlei andere subdisciplines. Om voldoende breedte te garanderen voor Nederlandse studenten ligt een taakverdeling met onze buurlanden voor de hand. Dat is waar, maar de CDA-fractie zou er bezwaar tegen hebben als de opleidingen voor moderne talen geheel aan opleidingsinstituten in de oorspronkelijke taalgebieden zouden worden toevertrouwd. Een speciale relatie is er natuurlijk met Vlaanderen, waar de wisselwerking tussen taal en wetenschap net als bij ons is. Hoe staat het met de enkele jaren geleden overeengekomen afspraken over het gemeenschappelijk

Europees-Nederlands taalgebied, het GENT-akkoord, dat als ik het wel heb ook in Gent is afgesloten?

Na dit culturele intermezzo, dat mij als voorzitter van een publieke omroep na aan het hart ligt, heb ik een paar opmerkingen over de relatie tussen wetenschapsbeoefening en de oplossing van maatschappelijke problemen, in het bijzonder de inschakeling van de wetenschapsbeoefening in het proces van technologische vernieuwing en revitalisering van de industrie. In het Wetenschapsbudget 1993 wordt gerefereerd aan het feit dat de totale inspanningen voor onderzoek en ontwikkeling in Nederland relatief afnemen, gerekend als percentage van het bruto binnenlands produkt. Deze macro-indicator is op zichzelf zorgwekkend, te meer omdat de relatieve afname niet alleen optreedt bij de overheidsinspanning, maar ook bij het bedrijfsleven. De vraag is meer of de daling een gevolg is van een bewust gewilde herschikking van onze economische activiteiten of dat de daling veroorzaakt wordt door een noodlottige ontwikkeling. Ik vrees het laatste. Zij is een symptoom van de deïndustrialisatie van Nederland. Zij is misschien ook een symptoom van de desinteresse in technologie en industrie in ons land. Dat betekent niet alleen minder hoogwaardige industrie, maar ook een minder aantrekkelijke omgeving voor de vestiging van researchlaboratoria van internationale ondernemingen bijvoorbeeld. Ik vind dat een slechte zaak.

Gelukkig is het gehele Wetenschapsbudget 1993 doordrongen van het besef dat deze ontwikkeling gekeerd moet worden. De voorgestelde verkenningen geven ons de mogelijkheid speerpunten voor industriële ontwikkeling en daaraan gekoppeld onderzoek in kaart te brengen. Wellicht nog belangrijker is de nadruk die in het Wetenschapsbudget wordt gelegd op de versterking van de infrastructuur van onderwijs en technologie. Op zichzelf zegt infrastructuur niet zoveel. Het gaat niet zozeer om de opsomming van instituten en apparaten die aanwezig zijn, maar veeleer om de wisselwerking tussen de instituties zelve. In plaats van over infrastructuur spreekt de minister ook wel over netwerken. Het voordeel van een net is dat de

samenstellende delen onderling met elkaar verbonden zijn en niet los van elkaar kunnen functioneren. Vanuit mijn ervaring met de visserij, mijnheer de voorzitter, kan ik u verzekeren dat een netwerk daar alleen functioneel is als het net in één richting wordt getrokken. Dat is ook de crux bij de industriële vernieuwing. Zijn de verantwoordelijke actoren voldoende aan elkaar gekoppeld en in dezelfde richting georiënteerd?

Wat betreft de universiteiten zijn de onderzoekscholen niet alleen een goed middel om tot profilering van een taakverdeling tussen universiteiten te komen. Onderzoekscholen zijn ook een goed middel om bijvoorbeeld de natuurwetenschappen, technische wetenschappen en de landbouwwetenschappen te koppelen aan buitenuniversitaire onderzoeksinstituten als TNO, DNO, maar ook aan het bedrijfsleven. De passage in het wetenschapsbudget dat de onderzoekscholen geacht worden samen te werken met onderzoekorganisaties buiten het universitaire bestel vindt mijn fractie wat zwak geformuleerd. Eerder heb ik reeds gerefereerd aan het OECD-rapport over het technology and economy programme dat zozeer de nadruk legt op netwerken en op samenwerking als kritische succesfactoren voor de introductie van nieuwe technologieën en economische groei.

Mijnheer de voorzitter! U zult het mij niet euvel duiden als ik tot slot de Nationale raad voor het landbouwkundig onderzoek opvoer als een voorbeeld van een relatief goedwerkend netwerk. Waarom is die samenwerking in de landbouw in Nederland gelukt? Ik zou haast willen zeggen: tegen alle verwachtingen in. Waarom lukt die samenwerking ook in de Japanse industrie en op een andere wijze in Zweden, in Duitsland en in Frankrijk? Ik denk dat die samenwerking in Nederland in de landbouw gelukt is, omdat aan het einde van de vorige eeuw onderwijzers, dominees, pastoors en vooruitziende boeren het eigenbelang wisten te vertalen in samenwerking. Het is niet voor niets dat de eerste coöperatie in Nederland de naam droeg "Welbegrepen eigenbelang". Dit uitgangspunt is mijns inziens nu ook van toepassing als het gaat om de revitalisering van onze

industrie door onderwijs en wetenschappen te benutten.

Ik zie met belangstelling de reactie van de minister tegemoet.

De voorzitter: Het is mij een voorrecht u als eerste te kunnen gelukwensen met deze maiden-speech. Het was beslist niet de eerste keer, zoals uzelf hebt aangeduid, dat u in deze Kamer het woord voerde sinds u – ik heb het even uitgerekend – 13 jaar en 4 dagen geleden voor het eerst heel kort minister van Landbouw werd. U brengt veel bestuurlijke ervaring mee, niet alleen als minister, maar ook in andere netwerken. U hebt ervaring met wetgeving, de hoofdtaak van deze Kamer. U kent ook uit ervaring de wisselvalligheden van het politieke bedrijf. Van al deze ervaringen kan en zal deze Kamer zeer profiteren. Ik wens u dan ook van harte geluk met deze maiden-speech.

De heer Kuiper (CDA): Mijnheer de voorzitter! In deze tweede bijdrage van de CDA-fractie snijd ik twee onderwerpen aan, één op het terrein van het voortgezet onderwijs, dat met name de staatssecretaris aanbelangt, en één op het terrein van het hoger onderwijs, dat vooral een aangelegenheid van de minister is.

Het eerste onderwerp betreft het ontwerp-besluit over vereenvoudiging van de formatiegrondslag voor dagscholen VWO/AVO/VBO, dat eind vorig jaar het licht zag. Dit betreft de zogenaamde linearisering. Na het verschijnen van dit ontwerp-besluit is opgemerkt dat de ermee gepaard gaande bezuiniging, alsmede de verschuiving van formatie ten gunste van de vorming van grote scholengemeenschappen ten koste zullen gaan van een goede invoering van de basisvorming op zelfstandige scholen en kleinere scholengemeenschappen. Wij hebben begrepen dat de staatssecretaris in overleg met de Tweede Kamer de invoering van dit besluit heeft uitgesteld. Kan de staatssecretaris mededelen wat thans zijn voorgenomen tijdpad is en wanneer verder overleg zal plaatsvinden bij de invoering van een eventueel gewijzigd besluit?

Het moet ons voorts van het hart

dat de antwoorden van de bewindsman op onze vragen 77 en 78 ons niet geruststellen over de toekomst van kleinere scholen. De staatssecretaris stelt: "Overigens heb ik in het overleg met de Tweede Kamer toegezegd om binnen de gekozen systematiek de positie van de kleinere scholen nog eens te bezien." Dit geeft duidelijk aan dat tot de systematiek is besloten, althans in de ogen van de staatssecretaris, en het geeft niet duidelijk aan wat "bezien" precies betekent. Wij zijn natuurlijk met name benieuwd naar de inhoudelijke betekenis van dat woord "bezien" en de wijzigingen waartoe die betekenis aanleiding kan geven. De CDA-fractie in de Eerste Kamer wil de staatssecretaris er in dit verband nog eens aan herinneren dat er in de Wet op de basisvorming getalsnormen zijn vastgesteld waarbij scholen zelfstandig mogen blijven bestaan. Bovendien zijn bij de behandeling van de Wet op de basisvorming in deze Kamer door de staatssecretaris toezeggingen gedaan voor het voortbestaan van met name MAVO-scholen tussen 180 en 240 leerlingen, die geen fusiepartner kunnen vinden en een regionale functie vervullen. Als deze scholen door de linearisering, weliswaar op termijn, een halve of hele formatieplaats verliezen, zoals in het antwoord van de staatssecretaris is te lezen, zijn zij daarmee toch de opheffing nabij, terwijl zij voldoen aan alle gestelde normen om te overleven.

Overigens krijgt de CDA-fractie gaarne nog een precisering door de staatssecretaris over de situering van het omslagpunt in de formules ten aanzien van de verschillende schoolsoorten. Bij welk leerlingenaantal van een zelfstandige school of een kleinere scholengemeenschap slaat de negatieve balans over in een evenwicht? Is het juist dat die omslag bij MAVO-scholen omstreeks het aantal van 300 leerlingen plaatsvindt, bij categoriale VWO- en HAVO-scholen omstreeks de 540 leerlingen en bij VWO/AVO-scholengemeenschappen omstreeks de 780 leerlingen?

Staatssecretaris Wallage: Het tempo van behandeling aan beide zijden van het Binnenhof speelt ons hier parten. Ik heb mijn nadere

voorstellen inmiddels al aan de Tweede Kamer gedaan. Die voorstellen geven eigenlijk antwoord op alle hier gestelde vragen. Is het denkbaar dat de tekst van mijn brief van eind vorige week aan de Tweede Kamer hier beschikbaar wordt gesteld, zodat ook de leden van deze Kamer voor onze beantwoording kennis hebben kunnen nemen van die informatie? Ik zal bevorderen dat het stuk beschikbaar komt.

De voorzitter: Heel graag.

De heer Kuiper (CDA): Gaarne.

Het tweede onderwerp dat ik wil aansnijden, betreft de sector van het hoger onderwijs, waarin relatieve rust heerst. Er staan althans geen grote projecten van wetgeving of reorganisatie op stapel. Dat valt ook niet te versmaden na de turbulente jaren tachtig. Ik noem de TVC en SKG, invoering tweefasenstructuur in het onderwijs, voorwaardelijke financiering en de onderzoekscholen, de fusies in het HBO, de studiefinanciering en de Harmonisatiewet. De integratie van VWO en WHBO en andere wetten in de Wet hoger onderwijs verleden jaar lijkt hier een symbolische afsluiting te vormen. De bewindsman lijkt met name een incrementeel beleid voor ogen te staan, waarbij hij voor zich voornamelijk een bijsturende rol weggelegd ziet. Dat lijkt ons, gezien de vloed van veranderingen in het vorige decennium, ook wel enigszins op zijn plaats.

Deze situatie van relatieve luwte – of is het een stilte voor de storm? – biedt echter tevens de ruimte voor zicht op en discussie over inhoudelijke kwesties. Eén daarvan vormen de verhoudingen in ons binaire stelsel van hoger onderwijs tussen wetenschappelijk en hoger beroeps-onderwijs. In een Nijmeegse gedachtenwisseling tussen de voorzitter van de HBO-raad, de heer Kemner, en de voorzitter van de VSNU, de heer Van Lieshout, voorspelde de eerste, dat over tien jaar het onderscheid tussen beide subsystemen verdwenen zou zijn, terwijl de tweede de opheffing daarvan thans een ramp vooral voor het HBO noemde. Zijns inziens zou de eigenheid daarvan worden ondergesneeuwd. De bewindsman schreef op 13 november 1992 aan de Tweede Kamer, dat hij na 1 maart 1993 de Kamer zou informeren over